

İki metodolojinin hikâyesi: Enflasyonun Türkiye’de ücretler üzerindeki etkisi ⁺

Luis Pinedo Caro^{1*}

Özet

TÜİK’in tüketici fiyat endeksi 2019’dan beri tartışmaların hedefinde olmuştur. Bağımsız bir araştırmacı grubu kendi metodolojisini (ENAG) oluşturmuş ve Türkiye’nin ana muhalefet partisi ile diğer paydaşlarla birlikte, 2026 itibarıyla hâlâ süren bir hukuki mücadeleler ve kamuoyu şikâyetleri döngüsüne girmiştir. Bu araştırma notu, bu rakip metodolojilerin ülkedeki ücret gelişimi üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışma, TÜİK’in ve ENAG’ın deflatörle düzeltilmiş serilerinin reel ücret gelişimine dair keskin biçimde birbirinden ayrılan tablolar ortaya koyduğunu tespit etmekte ve üçüncü, bağımsız bir yaklaşım getirmektedir: ücretlerin avroya çevrilip Euro Bölgesi TÜFE’si kullanılarak deflatörle düzeltilmesi. Bu yaklaşımın sonuçları, satın alma gücünün gerçek seyrinin muhtemelen bu iki yaklaşım arasında yer aldığını göstermektedir; bir süre reel ücret erozyonu yaşanmış, ancak 2023’ten itibaren ortodoks para politikasına dönüşün ardından satın alma gücü yeniden kazanılmıştır.

Giriş

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan tüketici fiyat endeksi, en az Haziran 2019’dan bu yana tartışmaların hedefinde olmuştur. O tarihte Türkiye’nin ana muhalefet partisi, benzeri görülmemiş yöntemsel değişikliklerin resmi enflasyon verilerinin güvenilirliğine zarar verdiğini öne süren bir meclis araştırması önergesi² vermiştir. Ampirik hiçbir dayanağı olmayan siyasi bir suçlama olarak başlayan bu süreç, Eylül 2020’de İstanbul merkezli bir grup akademisyenin Enflasyon Araştırma Grubu’nu (ENAG) kurarak resmi endeksin yanı sıra bağımsız ve şeffaf bir fiyat endeksi yayımlamaya başlamasıyla niteliksel bir dönüşüm yaşamıştır. İki ölçüt arasındaki fark izleyen yıllarda hızla açılmış -Mart 2022 itibarıyla TÜİK yıllık enflasyonu yüzde 61 olarak açıklarken ENAG’ın tahmini yüzde 143’e ulaşmıştır- ve bu konudaki anlaşmazlık, istatistiki bir görüş ayrılığından açık bir hukuki çatışmaya evrilmiştir:

¹+ Çevrimiçi ek dosyalarına Betam web sitesinden ulaşılabilir: <https://betam.bahcesehir.edu.tr/2026/08/?>

* Luis Pinedo Caro, **Betam**, luis.pinedo@bau.edu.tr

² Yahoo News / Reuters: "Turkish opposition questions credibility of inflation data" (19 Haziran 2019). <https://www.yahoo.com/news/turkish-opposition-questions-credibility-inflation-141819922.html>

TÜİK, kurumu “karaladığı” gerekçesiyle Mayıs 2021’de ENAG hakkında bir suç duyurusunda bulunmuştur.³ İktidar partisi ise 2022’de, onaylanmamış ekonomik göstergeler yayımlayan araştırmacılara üç yıla kadar hapis cezası⁴ öngören bir yasa tasarısı hazırlamıştır. Tartışma o tarihten beri devam etmektedir: enflasyonun emekli aylığı artışlarını bastırmak amacıyla kasıtlı olarak düşük gösterildiğini iddia eden ve hâlâ görülmekte olan 2024 tarihli bir dava⁵, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’in Ocak 2025’te⁶ hükümetin sepet fiyatlarında değişiklik yaptığını kamuoyuna itiraf etmesi ve Ocak 2026’da TÜFE metodolojisinde yapılan bir başka revizyon⁷, zamanlama ve güvenilirlik konusundaki aynı tartışmayı yeniden alevlendirmiştir.

Bu anlaşmazlığın yalnızca siyasi değil, reel ücretlerin ölçümü açısından da doğrudan sonuçları olsa da uluslararası kuruluşlar Türkiye’deki işgücü gelirini en iyi ihtimalle tutarsız biçimde raporlamıştır. Örneğin ILO’nun Küresel Ücret Raporu⁸, son baskılarında bu konuda birbiriyle çelişen sinyaller vermiştir. ENAG-TÜİK ayrışmasının doruğa ulaştığı dönemde yayımlanan 2022-23 baskısı, Türkiye için ülkeye özgü bir reel ücret artışı verisi vermemiş; yalnızca 2020’de reel ücretleri gerileyen gelişmekte olan G20 ekonomileri arasında (Endonezya ve Güney Afrika ile birlikte) değinmiştir. Buna karşılık 2024-25 baskısı Türkiye’ye geniş yer ayırmış; 2023’te yüzde 38,8 ve 2024’te yüzde 27,2 ile (kapsanan ekonomiler arasındaki en yüksek değerler) reel ücret artışı bildirmiş, ancak bunu tamamen resmi TÜFE verilerine dayandırmış ve güvenilir bir alternatif ölçütün varlığına değinmemiştir. Bu değişim, Türkiye için manşet ücret verilerinin seçilen enflasyon ölçütüne ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, görevden alınmasından kısa bir süre önce, TÜİK’in eski bir başkanı, veriler üzerindeki basınca işaret eden ve olsa olsa resmi tahminlerin geçerliliğine dair kuşkuları artıran açıklamalar yapmıştır.⁹ Uluslararası kuruluşların raporlamasındaki bu tutarsızlık başlı başına dikkat çekicidir: bu durum

³ English bianet: "TurkStat files complaint against independent Inflation Research Group" (8 Mayıs 2021).

<https://bianet.org/english/freedom-of-expression/243775-turkstat-files-complaint-against-independent-inflation-research-group>

⁴ bne IntelliNews: "Turkey moving to jail researchers who publish unapproved economic data" (14 Nisan 2022).

<https://www.intellinews.com/turkey-moving-to-jail-researchers-who-publish-unapproved-economic-data-241561/>

⁵ Nordic Monitor: "Turkey's inflation data is deliberately underreported, lawsuit alleges, casting doubts on reliability of official statistics" (25 Mart 2025). <https://nordicmonitor.com/2025/03/turkeys-inflation-data-is-deliberately-underreported-lawsuit-alleges-casting-doubts-on-reliability-of-official-statistics/>

⁶ A.g.e.

⁷ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), "Revisions to the 2026 Consumer Price Index and Their Implications," *Merkezin Güncesi* (TCMB Blog), 4 Şubat 2026, erişim adresi:

<https://tcmbblog.org/wps/wcm/connect/blog/en/main+menu/analyses/revisions+to+the+2026+consumer+price+index+and+their+implications>

⁸ ILO: "Global Wage Report: Data". <https://www.ilo.org/publications/global-wage-report-data>

⁹ Sait Erdal Dinçer, Ocak 2022’de görevden alınmadan önce TÜİK Başkanı’ydi. Al Jazeera, "Erdogan sacks statistics chief after record annual inflation" (29 Ocak 2022).

<https://www.aljazeera.com/economy/2022/1/29/erdogan-sacks-statistics-chief-after-record-inflation>

politika yapıcıları ve araştırmacıları, Türkiye işçilerinin satın alma gücünde gerçekte ne kadar kazanç ya da kayıp yaşandığı sorusu karşısında ya elde hiç rakam olmadan ya da tartışmalı tek bir rakamla baş başa bırakmaktadır; oysa bu sorunun tek ve tartışmasız bir cevabı yoktur ve sonuçları 20 milyondan fazla ücretli işçiyi etkilemektedir.

Bu araştırma notu, enflasyona ilişkin birbiriyle rekabet eden iki veri kaynağına da dayanarak tartışmaya ışık tutmayı amaçlamaktadır. TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Anketi mikro verilerini, hem resmi TÜİK TÜFE'si hem de bağımsız ENAG endeksiyle birlikte kullanan çalışma, Türkiye'de 2015 ile 2025 yılları arasında asgari ve ortalama ücret için aylık reel ücret serileri oluşturmakta ve bunları karşılaştırmaktadır. Daha da önemlisi, çalışma üçüncü, bağımsız bir çapraz kontrol yöntemi de getirmektedir: nominal Türk lirası ücretlerin, dönemin cari döviz kuruyla avroya çevrilip Euro Bölgesi TÜFE'si kullanılarak deflatörle düzeltilmesi. Bu yöntem, birbiriyle rekabet eden iki yerli anlatıyı, ikisine de bağlı olmayan bir kıyas noktasına karşı değerlendirmeyi sağlamaktadır. Bu ek yaklaşım, taraf tutmak yerine, karşılaştırmının her yönüne ve döneme hak ettiği payı vermesine imkân tanıyarak tartışmayı zenginleştirmektedir.

1. TÜİK'e karşı ENAG: ücret gelişimi

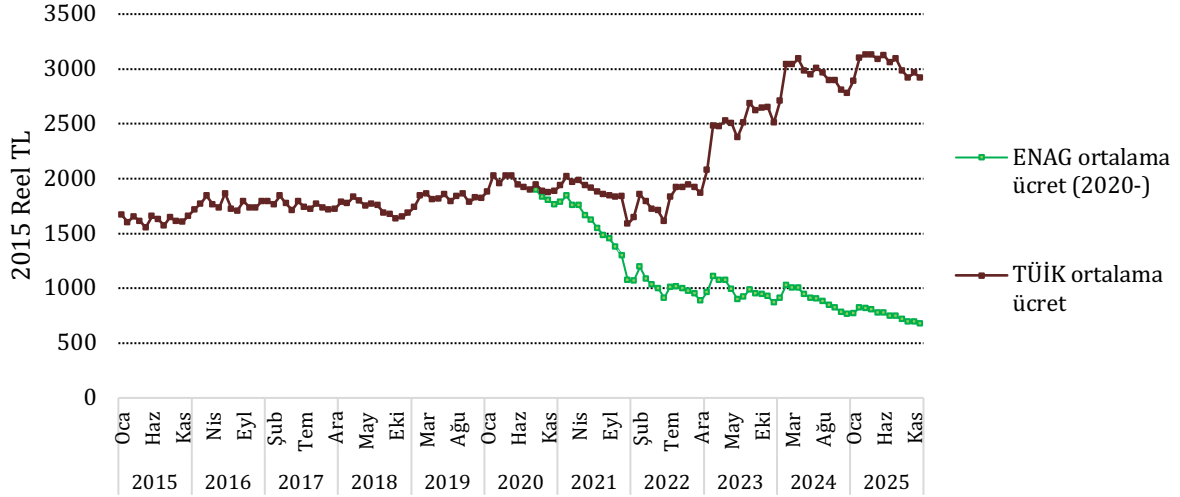
Reel ücretler, TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) mikro verilerinden elde edilen nominal net (ele geçen) ücretlerin deflate edilmesiyle hesaplanmaktadır¹⁰; bu işlem, 2015 sabit lira fiyatlarına göre yeniden temellendirilmiş iki alternatif fiyat endeksi kullanılarak yapılmaktadır. TÜİK serisi boyunca resmi TÜFE uygulanmakta, ENAG serisinde ise başlangıcından itibaren ENAG'ın bağımsız TÜFE oranları kullanılmaktadır. ENAG Eylül 2020'den bu yana aylık bir endeks yayımladığından, bu tarihten önce TÜİK'e bağımsız bir alternatif mevcut değildi; bu husus Giriş bölümünde zaten belirtilmiştir. Bu nedenle, Şekil 1 ve Şekil 2, Eylül 2020 öncesinde tek bir TÜİK TÜFE ile deflate edilmiş çizgi, bu tarihten sonra ise birbirinden ayrışan iki çizgi göstermekte olup, 2020 öncesi için kurgusal bir ENAG serisi sunulmamaktadır.

İki deflate edilmiş seri arasındaki karşıtlık her iki ücret ölçütü için de belirgindir, ancak asgari ücrette (Şekil 2) özellikle keskindir. Resmi TÜİK TÜFE'sine göre, reel asgari ve ortalama ücretler 2020'lerin ortasına gelindiğinde 2015 düzeylerini büyük ölçüde geri kazanmakta, tüm dönem boyunca sırasıyla yüzde 66,1 ve yüzde 74,8 artmaktadır. ENAG TÜFE'sine göre ise her iki seri

¹⁰ Aylık ücret serisi, TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Anketi mikro verilerinden, hanehalkı kimlik numaralarına dayalı özel zamansal eşleştirme algoritmaları ile yeniden ölçeklendirilmiş örneklem ağırlıkları kullanılarak oluşturulmuş ve uyumlaştırılmıştır (2015-2025).

de aynı dönemde yaklaşık yüzde 60 gerilemektedir; bu, kullanılan nominal ücret serisi her iki durumda da aynı olduğundan, tamamen deflatör seçiminden kaynaklanan 130 yüzde puanını aşan bir ayrışmadır.

Şekil 1. Ortalama ücret, reel ücretler, 2015 sabit fiyatlarıyla TL

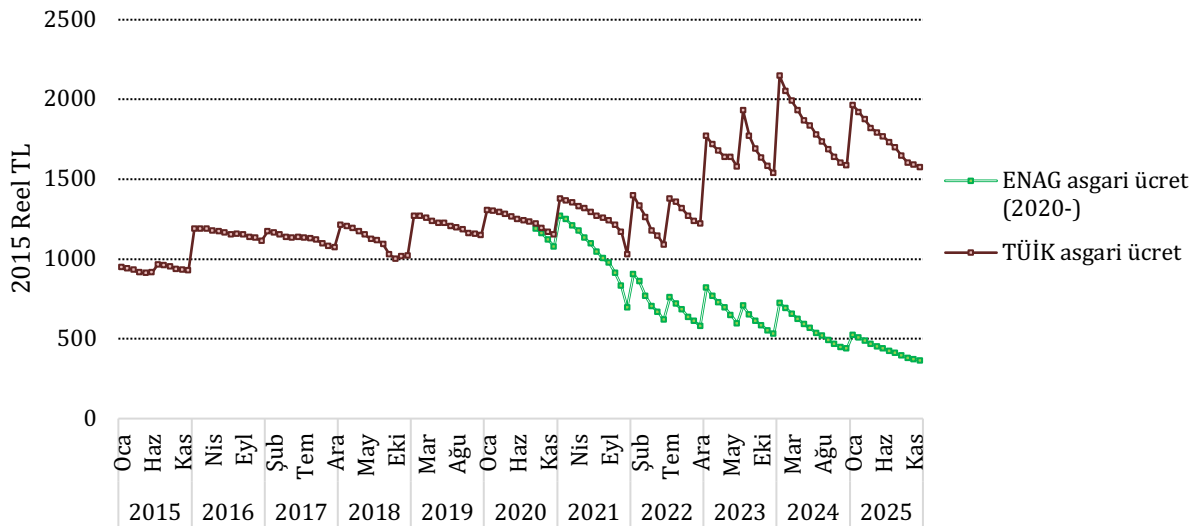
Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi mikro verileri (2015-2025), TÜİK Tüketici Fiyat Endeksi, ENAG Enflasyon Araştırma Grubu enflasyon oranları ve yazarın kendi hesaplamaları. **Notlar:** Ortalama ücretler HİA mikro verilerinden elde edilmekte ve sırasıyla TÜİK resmi TÜFE'si ile ENAG alternatif TÜFE oranları kullanılarak 2015 sabit fiyatlarıyla TL'ye çevrilmektedir.

Her iki seri de, Türkiye'nin asgari ücreti enflasyona sürekli endekslemek yerine yılda bir veya iki kez ayarlama pratiğini yansıtan belirgin bir testere dişi örüntüsü sergilemektedir. Bu durum, asgari ücret civarındaki ücretlerin büyük ölçüde döngüsellik göstermediğine, buna karşılık ortalama ücretler de dâhil olmak üzere ücret dağılımının geri kalanının ekonomik koşullara daha esnek tepki verdiğine ilişkin bulgularla uyumludur (Aldan ve Gürçihan Yüncüler, 2016). ENAG ile deflate edilmiş seriye göre, reel asgari ücretteki yıl içi ortalama düşüş (her ücret ayarlamasının hemen ardından ulaşılan tepe noktasından bir sonraki ayarlamadan hemen önceki dip noktaya kadar ölçülen) 2015 ile 2025 arasında yüzde 22,9 olmuş ve 2022'den 2024'e kadar her yıl yüzde 35'i aşmıştır. Başka bir deyişle, asgari ücretli bir çalışan, ayarlamalar arasında nominal olarak sabit kalan bir ücretin enflasyon karşısında erimesi nedeniyle, bir yıl içinde satın alma gücünün yaklaşık dörtte birini kaybetmiştir. Ortalama ücret için eşdeğer yıl içi düşüş, ortalama ücretlerin, merkezi olarak belirlenen tek bir asgari ücrete kıyasla firmalar ve sektörler arasında daha sık ve daha heterojen biçimde yeniden müzakere edilmesiyle uyumlu olarak, yüzde 16,9 ile daha düşük bir seviyede kalmıştır.

Yukarıda sunulan ücret serileri, istihdam istatistikleri için belgelenen aynı temel gerilime işaret

etmekte, ancak yaşam standartları açısından daha sert sonuçlar doğurmaktadır. Ortalama ve asgari ücretler resmi TÜİK TÜFE'si kullanılarak deflate edildiğinde, her iki seri de 2020'lerin ortasına gelindiğinde 2015 satın alma gücünün büyük kısmını geri kazanmakta, ortalama ücret ise dönemi başlangıç düzeyinin üzerinde tamamlamaktadır. Aynı nominal ücretler bağımsız ENAG fiyat endeksiyle deflate edildiğinde ise her iki seri de 2021'den sonra neredeyse kesintisiz biçimde gerilemekte ve 2025'i önceki reel değerlerinin yalnızca bir payı düzeyinde tamamlamaktadır. İki hesaplama yalnızca uygulanan fiyat endeksi bakımından farklılaştığından, aralarındaki fark, tanımı gereği, resmi ve bağımsız enflasyon tahminleri arasındaki kümülatif ayrışmanın doğrudan bir ölçüsüdür.

Şekil 2. Asgari ücret, reel ücretler, 2015 sabit fiyatlarıyla TL

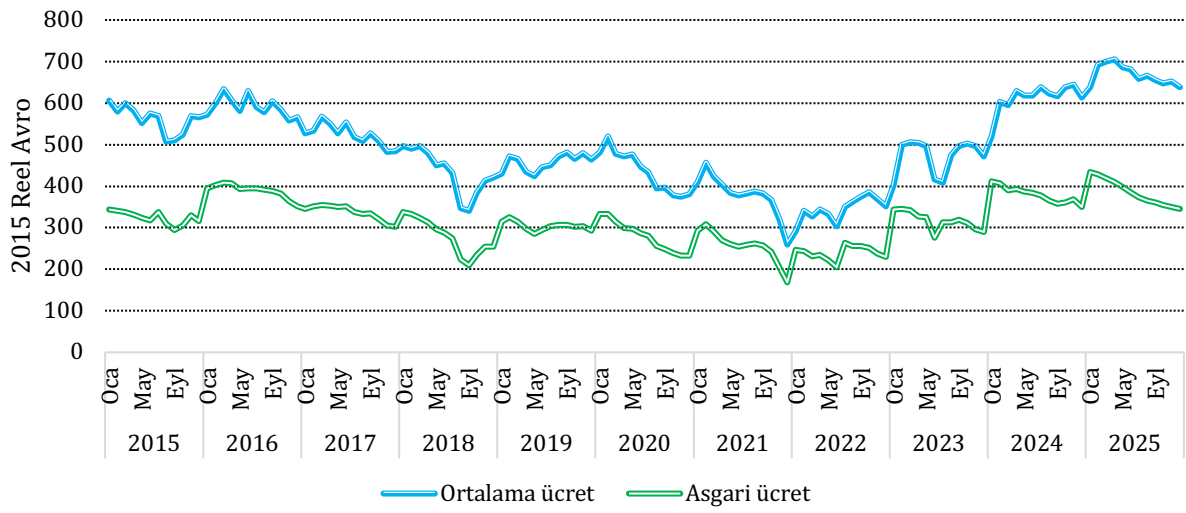

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, TÜİK Tüketici Fiyat Endeksi, ENAG Enflasyon Araştırma Grubu enflasyon oranları ve yazarın kendi hesaplamaları. **Notlar:** Asgari ücretler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan elde edilmekte ve sırasıyla TÜİK resmi TÜFE'si ile ENAG alternatif TÜFE oranları kullanılarak 2015 sabit fiyatlarıyla TL'ye çevrilmektedir.

İki Türk fiyat endeksinden herhangi birine bağlı olmayan bir sağlamlık kontrolü olarak, ücretler ayrıca dönemin cari döviz kuruyla avroya çevrilmiş ve Euro Bölgesi TÜFE'si kullanılarak deflate edilmiştir. Bu seri, hangi yerli endeksin doğru olduğu tartışmasından kaçınmakta, ancak bunun bedelini döviz kuru oynaklığını hesaba katarak ödemektedir. Seri, yönü itibarıyla ENAG ile deflate edilmiş seriyle büyük ölçüde uyumlu bir seyir izlemekte, Aralık 2021'deki döviz kuru krizi civarında belirgin bir çukur oluşmakta, ancak sonrasında güçlü bir toparlanma yaşanmakta ve örneklem sonunda hem asgari hem de ortalama ücret, reel avro cinsinden, 2015 başlangıç

düzeyinin hafifçe üzerinde kalmaktadır. Bu durum, TÜİK ile ENAG tabanlı seriler arasındaki görünür ayrışmanın bir kısmının yalnızca yurt içi enflasyondan değil, gerçek bir döviz kuru değer kaybından da kaynaklandığını; olsa olsa, ENAG ile deflate edilmiş serinin (uluslararası olarak karşılaştırılabilir terimlerle) kaybın derinliğinin olduğundan fazla, TÜİK ile deflate edilmiş serinin ise olduğundan az gösteriyor olabileceğini düşündürmektedir.

Şekil 3. Ortalama ve asgari ücret, reel ücretler, 2015 sabit fiyatlarıyla Avro

Kaynak: Avrupa Merkez Bankası, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi mikro verileri (2015-2025) ve yazarın kendi hesaplamaları. **Notlar:** Ortalama ücretler HİA mikro verilerinden, asgari ücretler ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan elde edilmekte; her ikisi de dönemin cari döviz kuru uygulandıktan sonra 2015 sabit fiyatlarıyla avroya çevrilmekte ve ardından Euro Bölgesi Tüketici Fiyat Endeksi kullanılarak deflate edilmektedir.

Bir arada ele alındığında, bu üç seri, deflatör seçiminin teknik bir ayrıntı değil; refah açısından doğrudan sonuçlar doğuran, içerik bakımından anlamlı bir ampirik soru olduğunu göstermektedir. Türkiye işçilerinin satın alma gücünde geniş kapsamlı bir toparlanma mı, yoksa uzun süreli ve şiddetli bir erime mi yaşandığı, büyük ölçüde hangi enflasyon ölçütünün kullanıldığına bağlıdır; bu durum, bu araştırma notunun başka yerlerinde 2018 sonrası döneme ilişkin resmi istatistiklerin yorumlanmasına dair dile getirilen aynı ihtiyatlı yaklaşımı bir kez daha vurgulamaktadır.

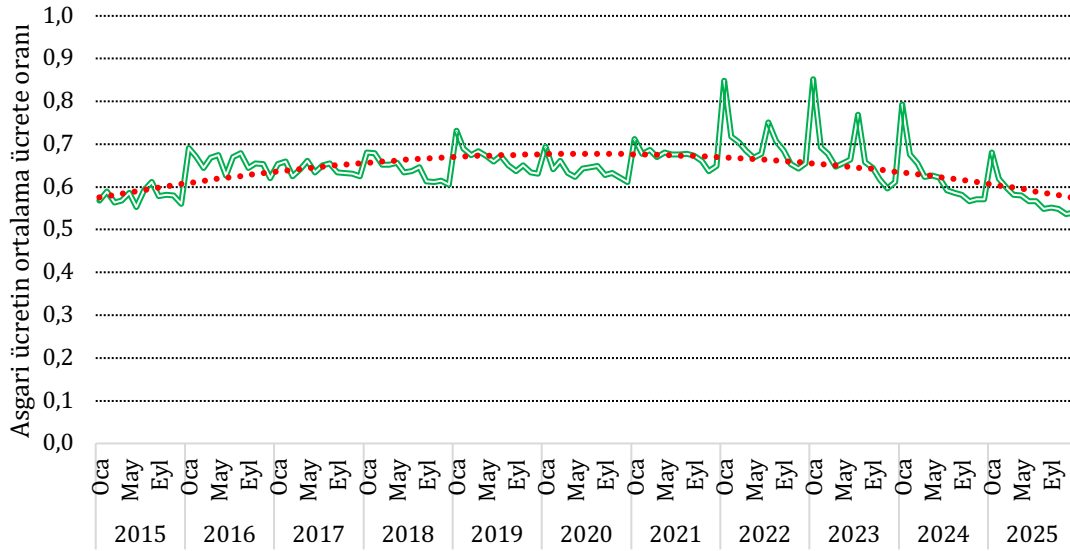
2. Çalışanların üstlendiği maliyetin hesaplanması

Geçtiğimiz on yılın Türkiye işçileri için kümülatif maliyetini ölçmek amacıyla bu bölüm, hem ortalama hem de asgari ücretli çalışanlar için, gözlemlenen reel avro cinsinden ücret ile üç

alternatif büyüme varsayımı altındaki karşıt eğilim arasındaki farkı hesaplamaktadır. Hesaplamayı yurt içi enflasyon tartışmasından ve her iki endeksin taşıyabileceği herhangi bir yöndeki önyargıdan yalıtım amacıyla, TÜİK veya ENAG ile deflate edilmiş lira serileri yerine, baştan sona avro cinsinden ücret serisi kullanılmaktadır.

2023'ten itibaren ekonomi politikası, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek döneminde net biçimde parasal ortodoksiye yönelmiştir. Bu değişim, ücret belirleme davranışında belirgin bir dönüşümle örtüşmektedir: 2021-2023 döneminin acil durum tarzı asgari ücret artışlarını sürdürmek yerine (ki bu artışlar grafikte asgari/ortalama ücret oranını 0,85 gibi yüksek bir düzeye taşıyan keskin Ocak sıçramaları olarak görülmektedir) politika yapıcılar asgari ücretin daha ölçülü ve sürdürülebilir bir hızda artmasına izin vermiştir. Kur çöküşünü telafi etme zorunluluğundan kurtulan ortalama ücretler, reel avro cinsinden güçlü biçimde değer kazanırken, asgari ücret daha mütevazı biçimde artmıştır. Net etki, asgari/ortalama ücret oranının 2015 düzeyine yakın bir seviyeye dönmesi olmuştur (2025'te 0,577'ye karşı 2015'te 0,578); bu, asgari ücretin reel değerinin çökmesiyle değil, ortodoks politika rejimi yerleştikten sonra ortalama ücretin asgari ücreti geride bırakmasıyla gerçekleşmiştir.

Şekil 4. Türkiye’de asgari ücretin ortalama ücrete oranı

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi mikro verileri ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Asgari ücretli çalışanların uğradığı orantısız zarar, mutlak değer olarak hâlâ ciddi olmakla birlikte, cari gelire oranlandığında ortalama ücretli çalışanlarinkinden daha küçüktür: düz senaryodaki kayıp, 2025 asgari ücretinin yaklaşık 2,4 aylığına karşılık gelirken, 2025 ortalama ücretinde bu sayı 12,5 aydır; G20 gelişmekte olan emsal senaryosunda ise bu değerler sırasıyla 29 ve 39 aya

yükselmektedir. Bu durum, Şekil 4’te belgelenen politika örüntüsüyle uyumludur: art arda gelen hükümetler, akut döviz kuru gerginliği anlarında büyük ve tekil asgari ücret artışlarıyla tekrar tekrar müdahale ederek asgari ücreti fiilen bir sosyal tampon olarak kullanırken, ortalama ücretlerin olağan işgücü piyasası pazarlığı yoluyla daha kademeli biçimde uyarlanmasına izin vermiştir.

Bu koruyucu strateji riskten yoksun değildi. Asgari ücretin ortalama ücrete doğru keskin biçimde yükselmesine izin vermek, Türkiye’de bölgesel düzeyde daha önce de gözlemlendiği gibi (Gürsel, Uysal ve Kökkızıl, 2016), ücret yapısını aşağıdan sıkıştırmaktadır. Bu tür bir sıkışma, deneyim, nitelik ve örgün eğitimle ilişkili kazanç primini zayıflatır. Zaman içinde sürdürüldüğünde, bu sıkışma becerilere yatırım yapma teşviklerine zarar verebilir, asgari ücret kurallarının daha gevşek uygulandığı kayıt dışı istihdamı özendirir ve nitelikli işçilerin, nitelikleriyle daha uyumlu ücret farklarını yurt dışında arayarak göç etmesine katkıda bulunabilir. Aşağıda ele alınan, 2023’ten itibaren asgari/ortalama ücret oranındaki gerileme, krizin akut evresi geçtikten sonra bu sıkışmanın kısmen çözülmesi olarak okunabilir.

Tablo 1’deki üç senaryo, nokta tahminlerden ziyade makul bir aralık sunmayı amaçlamaktadır. Düz senaryo (yüzde 0 reel büyüme), ücretlerin 2015’ten bu yana yalnızca fiyatlarla aynı hızda artması gerektiği asgari varsayımı altında bile mevcut olacak kaybı gösteren bir alt sınırdır. Eurozone emsali ve G20 gelişmekte olan emsal senaryoları ise makul üst referans noktalarıdır; ilki gelişmiş bir ekonomi kıyaslaması sunarken, ikincisi Türkiye’ye yapısal olarak daha benzer, yakalama sürecindeki bir ekonomi kıyaslaması sunmaktadır, gerçi bu ikincisinin ortalaması Türkiye’nin kendi zayıf performansını da içerdiğinden olsa olsa muhafazakâr bir kıyas noktasıdır. Gerçek varsayımsal değer büyük olasılıkla bu aralık içinde yer alması beklenmektedir.

Tablo 1. Net alan kaybı, 2015-2025

Senaryo	Ortalama ücret			Asgari ücret		
	Toplam kayıp €	Aylık kayıp €	Ücret kayıp %	Toplam kayıp €	Aylık kayıp €	Ücret kayıp %
Düz (%0)	8.343	63,2	11,3	907	6,9	2,1
Euro Bölgesi			13,6			4,8
emsali	10.399	78,8		2.093	15,9	
G20 gelişmekte olan emsali	26.233	198,7	28,5	11.231	85,1	21,2

Notlar: Tablo, gösterilen senaryolara dayalı varsayımsal ücret ile ülkede gözlemlenen fiili ücret arasındaki farkı hesaplamaktadır; 2015 ile 2025 arasındaki farkı toplayarak hem aylık hem de toplam olarak raporlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kendi bildirdiği, kullanılabilir gelirin yüzde 10,9'u düzeyindeki hanehalkı tasarruf oranı kullanılarak,¹¹ ve 2025'te gözlemlenen ortalama reel avro ücret düzeyi esas alındığında, düz senaryonun (yüzde 0 büyüme) ima ettiği kayıp satın alma gücünü (ele alınan en muhafazakâr sınırı) geri kazanmak, ortalama ücretli bir çalışan için tahminen 9,5 yıllık tasarrufu, asgari ücretli bir çalışan için ise 1,8 yıllık tasarrufu gerektirecektir.¹² G20 geliştirmekte olan emsal senaryosunda ise (ki bu üst sınırdır ve Türkiye'nin kendi zayıf ücret performansı da bu emsal ortalamasına dâhil olduğundan olsa olsa muhafazakâr bir sınırdır) eşdeğer sayılar ortalama ücretli çalışan için 30,0 yıla, asgari ücretli çalışan için ise 22,3 yıla yükselmektedir.

Düz senaryo tahmininin dikkat çekici bir özelliği, Türkiye'nin hanehalkı tasarruf oranına olan yakınlığıdır: en muhafazakâr varsayım altında ortalama ücretli çalışan için tahmin edilen yüzde 11,3'lük kayıp, Türkiye hanehalkının tipik olarak tasarruf ettiği, kullanılabilir gelirin yüzde 10,9'una neredeyse özdeştir. Bu durum, dolaylı da olsa makul bir okumayı akla getirmektedir: en temkinli varsayımlar altında bile, reel ücretlerdeki erime öncelikle olağan tüketimin yerini almamış, bunun yerine aksi hâlde ortalama işçinin tüm tasarruf marjı olacak kısmı yutmuştur. Asgari ücret için ise benzer bir tesadüf söz konusu değildir; düz senaryodaki kaybı (yüzde 2,1) tasarruf oranının hayli altında kalmakta, bu da asgari ücretli çalışanların baştan itibaren aşınacak neredeyse hiç tasarruf marjına sahip olmadığı görüşüyle uyumludur.

3 Sonuçlar

Bu araştırma notu boyunca belgelenen ayrışma, aynı on yılın birbirinden keskin biçimde farklı iki tablosunun hikâyesidir. Nominal ücretlerin resmi TÜİK TÜFE'siyle deflate edilmesi, hem ortalama hem de asgari ücretin 2015 ile 2025 arasında reel olarak sırasıyla yaklaşık yüzde 75 ve yüzde 66 arttığını ima etmektedir. Aynı nominal ücretlerin bağımsız ENAG TÜFE'siyle deflate edilmesi ise aynı dönemde her iki seride de yaklaşık yüzde 60'lık bir çöküşe işaret etmektedir. Bunlar küçük derece farkları değildir; Türkiye işçilerin net olarak on yıl öncesine kıyasla daha iyi mi yoksa daha kötü durumda mı olduğuna ilişkin taban tabana zıt sonuçlardır.

¹¹ Bkz. Betti, Ceritoğlu, Küçükbayrak & Sevinç (2022).

¹² Asgari ücretli bir çalışanın tasarruf kapasitesinin, ülkedeki ortalama kişininkinden büyük olasılıkla daha düşük olduğu ve bu nedenle etkiye ilişkin rakamın aslında daha yüksek olabileceği söylenebilir. Burada, notun genel yaklaşımıyla tutarlı olacak şekilde muhafazakâr bir varsayım benimsenmiştir. Diğer ülkelere kıyasla görece düşük olan tasarruf oranı, Ceritoğlu & Cılasun (2017) çalışmasında açıklanmaktadır.

Her iki yerli endeks de farklı derecelerde tartışmalı olduğundan, bu araştırma notu üçüncü, taraf tutmayan bir kıyas noktası da oluşturmuştur: nominal ücretlerin dönemin döviz kuruyla avroya çevrilip Euro Bölgesi TÜFE'si kullanılarak deflate edilmesi, yani ne TÜİK'e ne de ENAG'a bağlı olan bir ölçüt. Bu seri, tam da yerli tartışmanın dışında kalması nedeniyle yararlı bir hakemdir.

Avro tabanlı seri, yerli anlatıların ikisinin de tek başına tamamen doğru olmadığını düşündürmektedir. Avro cinsinden reel ücretler, resmi TÜİK enflasyonunun Türkiye hanehalkının o yıllarda karşılaştığı gerçek geçim maliyeti baskılarını olduğundan düşük gösterdiği görüşüyle uyumlu biçimde, 2018-2022 döneminde keskin biçimde gerilemiştir. Ancak 2023'ten itibaren avro tabanlı seri güçlü biçimde toparlanmış ve şimdi 2015 düzeyine yakın (ortalama ücret için bu düzeyin üzerinde) seyretmektedir; bu seyir, TÜİK'in 2023 sonrası döneme ilişkin anlatısına, hâlâ derin ve telafi edilmemiş bir kayıp gösteren ENAG'ın anlatısından çok daha yakındır. Bu durum makul bir orta yol okumasına işaret etmektedir: TÜİK, 2023 öncesi kriz yıllarında enflasyonu muhtemelen olduğundan düşük göstermiş, ENAG'ın tahminleri ise 2023 sonrası kötüleşmenin boyutunu olduğundan fazla göstermiş olabilir.

Tablo 1'de belgelenen zararın büyüklüğü, ele alınan üç senaryodan hangisi altında olursa olsun önemlidir. Ortalama çalışanın kaybettiği tasarruf yılı aralığı 9,5 ile 30 arasında, asgari ücretli çalışanlar için ise 1,8 ile 22,3 arasındadır. Gerçek sayının büyük olasılıkla bu sınırlar içinde yer alması beklenmekle birlikte, alt sınırdan bile bu kayıp, geçtiğimiz on yılın yükselen bir refah dönemi olduğu yönündeki herhangi bir anlatıyla bağdaştırılması güç, hanehalkı tasarruf kapasitesinde çok yıllı bir geriye gidişi temsil etmektedir.

Bir arada değerlendirildiğinde, bu bulgular tek bir kapsayıcı sonuca işaret etmektedir: birbiriyle rekabet eden ve birbiriyle çelişen iki enflasyon ölçütünün bir arada var olması, hem ücretlerinin geçim maliyetiyle aynı hızda artıp artmadığını güvenilir biçimde bilemeyen tekil işçilere hem de daha geniş anlamda ekonomi politikası yapımının güvenilirliğine gerçek maliyetler yüklemektedir. Tek, güvenilir bir tüketici fiyat endeksine duyulan güvenin yeniden tesis edilmesi (TÜİK'te yöntemsel reform, bağımsız denetim veya ikisinin bir bileşimi yoluyla olsun) yalnızca istatistiki bir düzenleme meselesi değildir. Bu, işçilerin satın alma gücünün korunması ve işleyen her ekonominin gerektirdiği temel kamu güveninin yeniden tesis edilmesi için bir ön koşuldur.

Kaynakça

- Aldan, A. and Gürcihan Yüncüler, H. B. (2016). Real Wages and the Business Cycle in Turkey. CBRT Working Paper No. 16/25. Central Bank of the Republic of Turkey, Ankara.
- Betti, G., Ceritoğlu, E., Küçükbayrak, M. and Sevinç, Ö. (2022). Central Bank of the Republic of Turkey Household Finance and Consumption Survey Methodology. CBRT Working Paper No. 22/01. Central Bank of the Republic of Turkey, Ankara.
- Ceritoğlu, E. and Cilasun, S. M. (2017). Have Our Views on the Savings Gap Changed After the National Income Revision? CBRT Blog, Central Bank of the Republic of Turkey.
- Gürsel, S., Uysal, G. and Kökkızıl, M. (2016). Regional Effects of the Minimum Wage Increase. Betam Research Brief, Bahçeşehir University.
- International Labour Organization (2022). Global Wage Report 2022–23: The Impact of Inflation and COVID-19 on Wages and Purchasing Power. ILO, Geneva.
- International Labour Organization (2024). Global Wage Report 2024–25: Is Wage Inequality Decreasing Globally? ILO, Geneva.